

Dehumanizirajuće metafore u debatama o imigraciji u tiskanim i online medijima u Velikoj Britaniji

Andreas Musolff

PREUZETO IZ MUSOLFF, A. 2015. „Dehumanizing Metaphors in UK Immigrant Debates in Press and Online Media“. *Journal of Language Agression and Conflict*, vol. 3/1: 41–56.

PREVELA **Ana Kovačić**
ana.kovacic712@gmail.com

Uvod

Upotreba dehumanizirajućih i stigmatizirajućih metafora u političkim polemikama, posebice u debatama o imigraciji, mnogo je puta analizirana i komentirana u istraživanjima orijentiranim na kritičku analizu diskursa (KAD) (Böke 1997; Bosmajan 1983; Chilton 2005; Cisneros 2008; Hart 2010, 2011; Hawkins 2001; Hönigsperger 1994; KhosraviNik 2010; Musolff 2012). Jedan je od zaštitnih znakova metodologije ove tradicije istraživanja fokus na proizvodni stadij metafora, tj. prikaz njihova pojavljivanja, učestalosti i intenziteta u tekstovima političkih vođa, novinara i drugih komentatora. Tekstualni materijal proučavan u tim studijama znatno se razlikuje ovisno o fokusu istraživanja, a raspon podataka seže od jezičnih slika korištenih u nekoliko tekstova i smatranih primjerima određene vrste diskursa sve do velikih istraživačkih korpusa metafora, često elektronski sastavljenih od još većih, općih, statistički analiziranih korpusa. Usprkos raznolikosti većina tih korpusa ispunjava jedan od osnovnih metodoloških zahtjeva empirijskoga lingvističkog istraživanja – potrebu dokumentacije dokaza kvalitativnih i kvantitativnih hipoteza i iznošenje objašnjenja od strane istraživača (Cameron and Low 1999; Deignan 1999, 2005; Steen 2007). S druge strane, istraživanja korisničkog razumijevanja proizvodnje metafora do sada su uglavnom bila fokusirana na psiholingvističke studije brzine shvaćanja,

uspoređivanja i identifikacije metafora (Cienki 2008; Gibbs 1994, 2007, 2011; Gibbs and Tendahl 2006; Giora 2003; Glucksberg 2001; Steen 2007). Još su manje istražene samointerpretacije govornika, tj. interpretacije njihovih namjera pri izgovoru metafora. U slučaju polemičkoga diskursa, bilo etički osviještenog ili onog koji može biti pravno sankcioniran (npr. krivokletstva, uvrede ili poticanje nasilja), malo je vjerojatno da bi govornik priznao svoju lošu namjeru. Demantiji medijski vještih političara u kojima negiraju ksenofobne ili rasističke insinuacije u svojim izjavama postali su uobičajeni (Beauzamy 2013; Wodak 2013). S druge strane, debate između onih koji proizvode metafore spornog sadržaja i onih koji ih primaju (slušaju ili čitaju) otkrivaju njihovu namjernu upotrebu i pružaju vrijedan izvor informacija za KAD-istraživanja koja uspoređuju i trianguliraju proizvodnju i prijam podataka sa studijama medija, istraživanjima društvenih i političkih znanosti te diskurzivno-povijesnim podacima (Wodak 2001).

Ovaj esej slijedi taj pristup uspoređujući upotrebu jedne vrste dehumanizirajućih metafora, tj. stigmatizaciju imigranata kao (društvenih) *parazita* u različitim žanrovima britanskih debata o imigraciji (tj. u tisku i na blogovima) i uključuje „komentare“ čitatelja zabilježene u komentarima na blogovima i na internetskim forumima za raspravu. Na taj način nastoji dobiti vjerodostojniju sliku od one temeljene na proučavanju jednoga žanra upotrebe i proizvodnje metafore. Nadalje podaci o prijemu metafore i o komentarima pružaju dokaz o tome kako čitatelji doživljavaju takvu upotrebu metafora (imajući na umu da i te podatke treba kritički interpretirati i ne ih shvatiti doslovno).

Podaci i metodologija

Podaci za ovu analizu sastoje se od triju uzoraka: uzorak iz tiska, uzorak triju online foruma za diskusiju s BBC-jeve popularne „Have your say“ web-stranice (http://www.bbc.co.uk/news/have_your_say/) i 40 internetskih blogova s komentarima čitatelja koje su administratori blogova ostavili dostupnima (komentari na online forumima i blogovima koje su administratori web-stranica uklonili isključeni su iz analize).

Sljedeća tablica pruža pregled izbora i veličine cijeloga korpusa (NB: broj riječi za blogove ustanovljen je pretvaranjem u dokumente koji u većoj ili manjoj mjeri isključuju dodatne materijale s web-stranica; broj tih riječi nije toliko točan kao za druge medije).

TABLICA 1.

MEDIJI	Novinski članci i članci iz časopisa (2003–2013)	„Have your say“ online forum (travanj–lipanj 2010)	Blogovi (prosinac 2013)
NASLOVI/ KLJUČNE RIJEČI	Daily Express, Daily Mail, Financial Times, Guardian, Independent, Observer, Scotsman, Spectator, Sun, Telegraph, Times.	(1) Bi li političari trebali govoriti o imigraciji? (2) Kako se usprotiviti imigraciji? (3) Jesu li pravila imigracije poštena?	40 web-stranica pronađenih na internetu pod ključnim riječima: „imigracija“, „paraziti“, „UK“
BROJ	138 članaka	2473 objave (566, 881 i 1026; s 81 objavom uklonjenom od strane administratora BBC-jeva online foruma)	40 web-stranica
BROJ RIJEČI	100 756	333 518	89 950

Prvi uzorak sastoji se od tiskanih članaka iz najčitanijih medija Ujedinjenoga Kraljevstva prikupljenih s *online* stranica novina ili časopisa. Taj uzorak ne sadrži komentare čitatelja, iako mediji imaju stranice s komentarima u njihovim *online* verzijama. „Have your say“ uzorak, izuzev samih pitanja vezanih za teme na forumu, sastoji se isključivo od komentara članova javnosti koji sudjeluju u debatama na forumu. Kao što se vidi iz porasta broja komentara s 566 na 1026, između prve i treće forum-ske debate o temama vezanima za imigraciju u rasponu od tri mjeseca, ti su forumi privukli brzorastuću publiku. Naravno, taj je porast interesa vezan za opće izbore održane u svibnju 2010. godine u Velikoj Britaniji tijekom kojih su natjecateljske stranke isticale nadzor imigracije kao jednu od svojih glavnih strategija za osvajanje glasova. Treći primjer, blogovi, skupljeni su Googleovom pretragom ključnih riječi s određenim ciljem traženja web-stranica koje sadrže metafore *parazita* u tekstovima vezanima za imigraciju. Tri su uzorka toliko različita u postupku prikupljanja podataka, vremenskome razdoblju prikupljanja i veličini da ih se ne može smatrati uravnoteženima, a kamoli vjerodostojnima u statističkome smislu. Njihova je isključiva namjena pružiti heurističku osnovu za komparativnu analizu različitih medija i, posebice, povezivanje tiskanog diskursa koje proizvode novinari (i, putem tiska, političari) s reakcijama čitatelja i razumijevanjem metafora u slučaju komentara.

Korištena je metodologija analize metafora bazirana na korpusu, (Deignan 1999; Musolff 2004; Zinken 2007; Zinken, Nerlich, and Hellsten 2008; Zinken and Musolff 2009) naročito „analiza scenarija“ primijenjena na političke metafore (Musolff 2006; Semino 2008, 220–222). Kategorija *scenarija* služi kao analitički konstrukt prikupljanja skupova konceptualno povezanih metaforičkih oblika u korpuse koji čine male narative s predodređenim članovima, planovima rada, produktima i pridodanim „standardnim“ načinima evaluacije i stavovima. U korpusu teksta scenariji mogu biti (i jesu) jezično „ostvareni“ i u nemetaforičkome jeziku (npr. u doslovnoj parafrazi ciljane terminologije). U nekim slučajevima formulacija može sadržavati i metaforički i nemetaforički leksik, kao u tvrdnji: „Brakovi na prevaru ogromna su ‘rupa’ u nadzoru britanskih granica i svode se na ‘zlatnu kartu’ za ulazak imigranata u državu [...]“ (*The Daily Telegraph*, 23. siječnja 2014.) Glavni su aspekti toga scenarija SADRŽAJNIK I POKRET, koji oblikuju i izvornu domenu

(rupa, zlatna karta) i terminologiju ciljane domene (kontrola granice, u zemlju).

Scenarije nije moguće izravno usporediti s „metaforičkim poljima“ ili „domenama“ koji označavaju velika semantička i enciklopedijska područja znanja; kao mehanizmi oblikovanja oni kombiniraju djeliće enciklopedijskoga znanja kako bi došli do određenoga zaključka ili procjene temeljene na zdravorazumskome iskustvu, npr. da je „dobro ponovno biti zdrav poslije bolesti“, da „članovi jedne obitelji trebaju pomagati jedni drugima“, ili da „netko treba upravljati brodom kako bi svi na njemu bili sigurni“. Ovi zaključci primijenjeni su na ciljanu misao, npr. da se država mora „oporaviti od krize“, „funkcionirati skladnije“, ili „imati snažno vodstvo“. Takvi zaključci ili rezultati nisu logički povezani, već pretpostavljeni ili uzeti zdravo za gotovo u normalnim okolnostima – svaki odmak od njih smatra se iznimnim, zamjetljivim slučajem. Prednost je ovoga pristupa temeljenog na scenariju što uzima u obzir čitav raspon leksičkih raznolikosti i frazemskih uzoraka u korpusu, koji bi inače silom bili kategorizirani kao „domene“. Prikazani scenariji nisu pretpostavljeni na temelju neke velike konceptualne arhitekture i zatim nametnuti podacima, već su temeljeni na korpusu samih dokaza. Prema tome analiza scenarija može služiti detaljnome proučavanju određenih aspekata scenarija ili formulacija.

Analiza

Pregled općih metaforičkih scenarija koji se odnose na imigracije u britanskome javnom diskursu

U slučaju britanskih debata o imigraciji uzorci iz tiska i s *online* foruma pokazuju visok stupanj dosljednosti u uporabi ograničenoga skupa standardnih scenarija koji se konstantno koriste. Oni čine više od 90% svih ideološki relevantnih metafora u korpusu; mnoge od njih analizirane su i prokomentirane u istraživačkoj literaturi o (i)migracijskome diskursu (Böke 1997; Charteris-Black 2006; Cisneros 2008; Hönigsberger 1991; Jung, Niehr and Böke 2000; KhosraviNik, Krzyżanowski and Wodak 2012; Musolff 2011), koja dokazuje da su već dugo u upotrebi. Mogu se kategorizirati na sljedeći način (uzorci u kurzivu učestali su leksemi i fraze):

1. scenarij PROSTOR–SPREMNIK: nacija (država) je konceptualizirana kao *spremnik* s istaknutim *granicama*, koje razlikuju one *van* od onih *unutar* njih: imigranti su *autsajderi* koji žele *ući/useliti se u spremnik*. *Spremnik* ima *vrata* i druge ulaze koji mogu biti *zatvoreni, otvoreni* ili *poluotvoreni* i smatra se da mu je kapacitet zaprimanja ljudi ograničen; ako previše imigranata uđe, unutrašnji pritisak raste do *točke pucanja* i zahtijeva uspostavu novih *barijera*.
2. scenarij POKRETA (specifičan za imigrante kao SUDIONIKE): najpoznatija (ili najozloglašenija) verzija scenarija verzija je *poplave, plime* ili *vala* koji se *slijeva* ili *prelijeva* u spremnik. Pripada u širi konceptualni kompleks *masovnoga pokreta*, koji indiciraju glagoli *nahrupiti, proći kroz, preplaviti*. Ipak, pojavljuju se i instance u kojima pojedini imigranti *proplivaju*, vjerojatno motivirane činjenicom da je Britanija otok.
3. scenarij RADNJE, karakterističan za članove SPREMNIKA kao SUDIONIKE: potonji pripadaju dvama različitim grupama: s jedne su strane političari i društvene skupine za koje se smatra (i često osuđuje) da *pozivaju, propuštaju, dozvoljavaju* i *do vode* imigrante u zemlju, a s druge su strane oni koji ih *šalju kući, uhićuju, protjeruju* ili *izbacuju*, ili barem *ograničuju, ciljaju* i *kontroliraju* imigraciju. Koristi se čak i leksički par *uvoza* i *izvoza*. U ovome su scenariju „obični“ stanovnici *spremnika* prikazani kao žrtve neželjene promjene u svojoj životnoj okolini; popularna je konstrukcija kad *hodam/hodaš* ulicom i *vidim/vidiš (...)* koja uvijek prethodi negativnoj ocjeni imigranata kao onih koji mijenjaju životnu okolinu nagore. Sljedeći je podscenarij onaj NASILNE RADNJE, koji indiciraju termini poput *mrtvi hod, zapaljivo, opasna igra, invazija, rijeke krvi, podići revoluciju, stormtrooperi (vojnici jurišnih trupa, op.prev.), kucajuća bomba i oružje*, koji prikazuju imigraciju kao namjerno kršenje prava INSAJDERA (onih unutar

spremnika, op.prev.) i njihov predvidljiv odgovor na shvaćenu agresiju. Fraza *rijeke krvi* aludira na govor konzervativnog političara Enocha Powella od 20. travnja 1968. godine (Charteris-Black 2011, 27–28). U tiskanim se člancima taj govor spominje isključivo kao primjer opasne ksenofobne retorike; *online* komentari i uzorci s blogova uključuju i pozitivne i negativne dojmove.

4. scenarij UČINKA ima tri podscenarija: KOMBINIRANI podscenarij, podscenarij DOBITI i podscenarij ŽICANJA. Prvi je najsnažnije zastupljen u *online* komentarima i u antiimigracijskim člancima u tiskanim tabloidima, a odnosi se na navodno miješanje kultura koje ih čini međuovisnima ili čak *podčinjava, dominira* ili *pokorava* tradicionalnu britansku kulturu, tj. učinak kojeg *insideri* prepoznaju kad „izađu na ulice“ (vidi gore). Ovaj podscenarij uključuje šarolike složenice poput vizije *Coronation Streeta* (TV sapunice postavljene u „tipičnu“ ulicu s terasama, po pretpostavci u okolici Manchestera) *premještenog u Pakistan*; posebice se često koristi u debatama o pozitivnim i negativnim stranama „multikulturalizma“. Podscenarij DOBITI vezan je za kvalitetne tiskovine i manje dijelove foruma koji u debatama izvještavaju i komentiraju one imigrante koji *doprinose* ekonomiji Ujedinjenoga Kraljevstva, tj. one koji su među najboljima i najpametnijima iz svojih domovina i mogu donijeti *gospodarsku korist* Velikoj Britaniji. U argumentaciji ih najčešće koriste lijevo orijentirani novinari i javne ličnosti koje zagovaraju kontinuiranu emigraciju određenih specijaliziranih skupina (npr. stranih studenata, kvalificiranih radnika, poslovnih ljudi). Posljednji je podscenarij (ovdje od posebnog značaja) IMIGRANT KAO ŽICAROŠ koji *siše, cucla* ili *pije krv državi, cilja na povlastice* i *živi od Velike Britanije*, ili ju *cijedi*, iskorištavajući ju kao *otok s blagom*. Reference na imigrante protežu se od relativno blagih prikaza *turista za socijalnu pomoć* (od 2013. godine i *turista za zdravstveno osiguranje*) do dehumanizirajućih stigmatizacija poput *pijavica, krvopija* i

parazita, detaljnije analiziranih u sljedećim odlomcima.

Imigranti kao paraziti

Bolji pogled na stigmatizaciju (i)migranata kao *parazita* otkriva novu sliku o imigracijskim debatama u Velikoj Britaniji, koje djelomično relativiziraju ranije navedeni pregled. Kao dio podscenarija ŽICAROŠA, slika *parazita* proteže se kroz sve žanrove tiskanih članaka, blogova i *online* foruma, no njena su učestalost, frazemeski uzorci i konteksti argumentiranja vrlo raznoliki. Uzorak iz tiska, iako uključuje snažne antiimigracijske tekstove iz tabloida i novina, sadrži samo jedan tekst (od njih 12) u kojem se *parazit* za označavanje imigranata koristi u nasilnome smislu, i to čak kao tvrdnja koja razlikuje „doprinosće“ od „nedoprinosćih“ imigranata, optužujući konzervativno-liberalnu vladu za „dozvoljavanje parazitima da uđu, [a] odbijanje poduzetnika“ (*The Daily Telegraph*, 25. ožujka 2013). Ovaj članak jednoznačno indicira tko su *parazitski* imigranti. Svi drugi članci u uzorku tiskovina navode imaginarij *parazita* (ili ga insinuiraju) na isti način kao i ksenofobi, npr. „Pokušaj ekstremne desnice da prikaže stanovnike tih zemalja kao parazite [...] apsurdan je koliko i odbojan“ (*The Scotsman*, 4. siječnja 2014); „Vlada nam govori da su pristižući Rumunji i Bugari neobrazovani, parazitski turisti za povlastice. Ti ljudi zaslužuju bolje“ (*The Guardian*, 5. veljače 2013); „ljudi poput mene: imigranti iz država van Europske Unije [...] percipirani su kao grabežljivi paraziti“ (*The Spectator*, 27. travnja 2013). U *mainstream* tisku slika *parazita* očito je previše ideološki opterećena da bi mogla biti korištena nekritički; umjesto toga izvještavaju i koriste je poput ksenofobnoga dijela britanskoga političkog spektra. Čini se da postoji samo nekolicina tekstova iz tiska koji bi mogli poslužiti kao primjer u kojem čitatelji razumiju upotrebu slike *parazita* iako je scenarij ŽICAROŠA, u kojem imigranti eksploatiraju Ujedinjeno Kraljevstvo, zastupljen u oko 20% svih članaka.

Postotak tekstova koji evociraju scenarij ŽICAROŠA manji je u uzorku s *online* foruma – taj je scenarij prisutan u samo 251 komentaru, tj. u oko 10% od svih 2473 komentara. Ipak, u 90% komentara taj je scenarij korišten kao namjeran i agresivan način prikazivanja imigranata kao žicaroša, u nekim slučajevima u elaboriranom, sarkastičnom obliku. Upotreba scenarija ŽICAROŠA u mnogim se slučajevima preklapa sa scenarijem

INSAJDERSKE AKCIJE u kojem se zagovaraju radikalne mjere protiv *žicajućih* ilegalnih imigranata, tj. korištenje vojske da „uhiti imigrante [*sic*] koji ne rade i odmah ih deportira“ (BBC, HYS-1, 29. travnja 2010).¹ Sve postaje još kompliciranije upotrebom dehumanizirajućih leksema poput *parazita*, *pijavica* i *isisavanja krvi/života iz [domaćeg društva]*: prvo, čine se rijetkima jer se pojavljuju u samo 15 tekstova u uzorku; od njih 50% izravno cilja na imigrante, npr. u objavama poput sljedećih:

„[...] nekontrolirani ulaz imigranata u ovu zemlju koji dolaze raditi štetu ili samo isisati život iz radnika sa srednjim prihodom?“ (BBC, HYS-1, 30. travnja 2010).

„Ako deset godina nisu zamijećeni, znači ili da žive od kriminala ili izbjegavaju porez. I to ih čini parazitima i kriminalcima.“ (BBC, HYS-2, 30. travnja 2010)

„[...] vrsta imigranata koje laburisti marljivo potiču upravo su oni čije postojanje garantira da kvalitetni, kvalificirani imigranti ne smatraju Ujedinjeno Kraljevstvo vrijednom destinacijom. Taj društveni talog prirodno postaje potencijalna laburistička ‘klijentela’ lijernih žicarosa i parazita, koji će zasigurno glasati za stranku koja će im nastaviti davati povlastice.“ (BBC, HYS-3, 09. lipnja 2010)

Preostalih 50% objava pak uključuje kritičke tematizacije upotreba koje brane pravo imigranata i promoviraju takozvanu protuupotrebu u kontekstu argumentacije – primjenjuju sliku *parazita/žicarosa* na „domorodačke“ primatelje povlastica u Ujedinjenome Kraljevstvu, u usporedbi s kojima su imigranti prikazani pozitivno, kao u sljedećim citatima:

„Usprotivimo se stvarnim problemima lijene skupine parazita koji se hrane krvlju našega naroda, koji naporno radi, i koji smatraju da su im povlastice Bogom dano pravo i nastoje ih zadržati, te prestanimo kuditi marljive imigrante što popunjavaju bitna mjesta na našim farmama i u tvornicama.“ (BBC, HYS-1, 29. travnja 2010)

¹ Citati s online foruma uzeti su anonimno i ovdje su identificirani samo kao referenca na određeni Have Your Say uzorak (od 1 do 3) i na datum objave. Izuzeća su naznačena s „[...]“, a sve su posebne oznake, naglasci i omaške te druge greške u objavama sačuvane.

„[...] ima daleko više lijenih žicarosa povlastica i izvornih britanskih kriminalaca [nego imigranata] koji isisavaju život iz javnih službi.“ (BBC, HYS-3, 10. lipnja 2010)

Poput tiska, takvi *online* komentari pripisuju ili eksplicitno ili implicitno diskriminirajuću upotrebu slike *parazita* protiv imigranata ksenofobnim dijelovima britanske javnosti i političko-ga ustroja. Ipak, za razliku od tiska kritička percepcija komentatora o navodnim tipičnim ksenofobnim korisnicima te slike ne sprečava ih da ju koriste i sami protiv drugih ciljanih skupina (vidi gore: „lijenih žicarosa povlastica i izvornih britanskih kriminalaca“).

U uzorku s blogova (koji je, naravno, statistički neusporediv s ostalim uzorcima zbog predodređene stopostotne sigurnosti pojavljivanja tekstova o *parazitima*) susrećemo sasvim drukčiji kalibar polemičke upotrebe slike *parazita*. Svi blogovi počinju snažnim tvrdnjama o *parazitskome* statusu imigranata, često u naslovima poput „Strani su imigranti paraziti“², „Socijalna skrb za muslimane Britaniju stoji preko 13 milijardi funti godišnje“³, „Britanija: islamski imigranti vodeći su paraziti“⁴. Ove tvrdnje velikom su većinom slučajeva (preko 80%) osnaživane daljnjim tvrdnjama u glavnome dijelu bloga i u komentarima koji minuciozno preciziraju utjecaj *parazita* u kombinaciji s rasiističkim (u jednom slučaju antisemitskim) govorom mržnje:

„Parazitski imigranti dođu ovamo i moljakaju koliko mogu da bi izmuzli naš socijalni sistem i socijalne stanove za koje smo se teškom mukom izborili. Idi Amin nije bio dobar čovjek, ali je volio svoju zemlju kad je istjerao sisajuće imigrante.“⁵

„I Whitey, zar ti se zbilja da biti predmet sprdnje u zemlji koju su izgradili tvoji preci? Nacionalno poniženje od strane blatnih parazita koje su ŽIDOVI poslali

² Preuzeto s: <http://www.stormfront.org/forum/> [pristup: 15. 12. 2013].

³ Preuzeto s: <http://sheikyermami.com/muselmanic-welfare-parasites-cost-britain-13-billion-a-year/> [pristup: 15. 12. 2013].

⁴ Preuzeto s: <http://jonjayray.wordpress.com/2007/10/03/britain-muslim-immigrants-are-the-chief-parasites/> [pristup: 15. 12. 2013].

⁵ Preuzeto s: <http://www.weeklygripe.co.uk/a294.asp> [pristup: 15. 12. 2013].

da unište tvoje genetsko pravo postojanja? 'Radim li od muhe slona?' Ne. Naglašavam stvari kojima će nas *mainstream* židovska TV propagandna mašinerija nastaviti preplavljivati sve dok ne izumremo."⁶

„Ne može se pobjeći ironiji situacije: njihovo [imigrantsko] parazitsko ponašanje obvezuje vlade da preko poreznih obveznika subvencioniraju uništenje država koje su posvojili."⁷

Osam blogova sadrži komentare s kritikama velikoga antiimigracijskog trusta, no one su apologetske, raspravljaju detalje o preuveličanim statistikama, ekonomsku dobrobit koju „dobra“ manjina imigranata donosi Velikoj Britaniji i pitanja zakonskih akata o ljudskim pravima. Ipak, one se kritički ne suprotstavljaju problemu stigmatizirajućih i dehumanizirajućih slika na način na koji to rade tisak i korisnici *online* foruma. S druge strane isključivo antiimigrantski komentari otvoreno vrijeđaju protivnike i njihove ciljeve opisujući ih ne samo kao kriminalce i žicaroše već i razrađujući biološki imaginarij koristeći fraze i srodne riječi za *pijavice*, *štetočine*, *štakore*, *žohare*, *kugu*, *klice* i *zagađenje* te ih prozivajući i metaforički i doslovno *prljavima*. Uključuju i detaljne analogije između razornoga učinka koji parazitski organizmi (tj. biološki *paraziti*) imaju na organizme koji su im domaćini i navodnoga sličnog učinka imigranata na društva koja ih ugošćuju.

Zaključci

Rezultati naše usporedbe slike *parazita* u tri medijska žanra u britanskoj javnoj debati o imigraciji jasno pokazuju da se te slike zaista koriste kao dijelovi narativno-argumentacijskoga scenarija o društvenim grupama koje žicaju od naroda i koje, navodno, zaslužuju etičku osudu te zahtijevaju društvene i političke protumjere. Ipak, rezultati *ne* prikazuju jedinstveni uzorak korištenja, već se razlikuju kroz žanrove i kontekste argumentacije. Jedino „blogosfera“ prikazuje relativno ustaljenu sklonost ksenofobiji i polemici, tako što metaforu *parazita* ko-

⁶ Preuzeto s: <http://expeltheparasite.com> [pristup: 15. 12. 2013].

⁷ Preuzeto s: <http://answers.yahoo.com/question/index?qid=20120624051236AAds2v0> [pristup: 15. 12. 2013].

risti zajedno s terminologijom „odvratnih i opasnih organizama“ kojom dehumanizira imigrante i određuje da nisu dijelovi „pravoga“ nacionalnog društva. Na *online* forumima, i još više u tisku, takva se pak uporaba otvoreno kritizira i pripisuje dijelovima političkoga spektra protiv kojega pišu ugledni novinari i komentatori, čak i kad općenito koriste scenarij ŽICAROŠA. Slika *parazita* nikad nije neutralna i čini se da nije bezazlena kada se koristi pri opisivanju. Tko god upotrebljava tu metaforu ili njene semantičke „rođake“ (*krvopija, pijavica* itd.), radi to sa sviješću o njihovu snažnom polemičkom, uvredljivom i pogrdom utjecaju. *Online* forumi pokazuju da ih čak i oni koji kritiziraju njihovu upotrebu protiv imigranata često i sami koriste nazivajući druge grupe *parazitima*.

Taj zaključak doprinosi rastućemu broju dokaza da, zanemarimo li kognitivno inzistiranje na „nesvjesnome“, „automatskome“ ili „nenamjernome“ razumijevanju metafora⁸, upotrebu i interpretaciju slika u političkome diskursu treba smatrati u velikoj mjeri namjernom. Nadalje istaknute se metafore, koje su smatrane posebice uvredljivima u relevantnim zajednicama, poput ksenofobne/rasističke upotrebe *parazitskih* slika, obično ne koriste samo namjerno već i refleksivno, tj. s društvenopovijesnim, metakomunikativnim znanjem o njihovoj uobičajenoj upotrebi (u ovome slučaju uvredama i polemičkome govoru mržnje) i o njihovim presedanima u povijesnim rasističkim diskursima (Musolff 2010, 2012, 2014). Zavaravajuće je pretpostaviti da ih korisnici i primatelji tih slika proizvode i interpretiraju automatski, no u nekim je slučajevima teško precizirati stupanj svjesnosti u umovima korisnika. Kako god, slike *parazita* jedan su od jasnijih slučajeva. U Velikoj Britaniji naprimjer pravni su postupci pokretani (u nekoliko slučajeva čak i uspješno) protiv njihove uporabe u rasističkome klevetanju,⁹ i gore prikazani dokazi s *online* foruma pokazuju da njihovu uvredljivu komunikacijsku funkciju ne ističu samo „kritički“ novinari već i mnogi članovi javnosti. Iako sadašnja upotreba slike *parazita* možda nije toliko snažno povezana s nacističkim žargonom u Velikoj Britaniji kao u Njemačkoj i Austriji, bliskost rasističkome govoru mržnje poznata je *online* komentatorima (i najvjerojatnije stoga izbjegavana od strane većine).

⁸ Vidi npr. Gibbs (2011a); Lakoff (1993, 2008); Lakoff i Johnson (1980); za detaljan pregled vidi Gibbs (2011b), Müller (2011), Musolff (2011), Steen (2011).

⁹ Vidi Musolff (2014) za detaljan pregled tih procesa.

Ipak, važno je koliko god je točno moguće specificirati verzije slike *parazita* koje treba smatrati dehumanizirajućima i potencijalno društveno opasnim, zato što postoje značajne razlike u njihovim ksenofobnim primjenama. U podacima iz debate o imigraciji slike *parazita* uvijek se pojavljuju kao dio scenarija ŽICAROŠA, a *žicaroš* su i *grebator* među sinonimima koje rječnici daju za *parazita* u njegovu društvenome značenju.¹⁰ Kognitivni pristup pretpostavlja da zadana metaforička putanja ide od konkretnoga izvora do apstraktnoga ciljanog koncepta (Lakoff 1993) što u ovom slučaju znači da je ciljani koncept „parazita društva“ izveden ili „mapiran“ iz pojma „biološkoga parazita“ (Chilton 2005; Hawkins 2001). Zanimljivo je da etimološka i leksička povijest termina *parazit* pokazuje dijakronijsku prednost društvenih u odnosu na biološke *parazite*: potonje je postepeno identificirano i uveden je termin (karakterizirajući cijelu vrstu) u 17. i 18. stoljeću, a govor o pojedinim *žicajućim* društvenim *parazitima* prethodi im barem sto godina u engleskome jeziku, npr. u engleskim renesansnim dramama (npr. u djelima Williama Shakespearea i Bena Johnsona), i puna dva tisućljeća u jezicima iz kojih je posuđen, npr. latinski i stari grčki (Gullestad 2012; Serres 2007, 3–25; Zimmer 2001, 1–22). Renesansni *parazit* bio je grebator udvarač, klerikalac ili sluga koji je „zarađivao“ ne poštenim radom već laskanjem i lažnom uslužnošću, a konceptualni je potomak lika iz antičke komedije, tj. *parasitusa* (latinski) ili *parasitosa* (grčki) kao „priljepka“ bogatih ljudi (Damon 1998).

Stoga nemamo jedan već dva povijesna prethodnika metafore *parazita* u trenutnoj upotrebi: a) stari no (zato što su Shakespeareova djela stalno prisutna u britanskoj javnosti) i dalje razumljiv i iskoristiv lik lijenoga žicaroha – preziran, apsurdan i krajnje iritantan, i b) (popularna) znanstvena verzija biološkoga *parazita*, koji ne samo da šteti svom domaćinu uzimajući mu resurse već ga može i uništiti (npr. potrošnjom svih resursa, ozljeđivanjem ili zarazom smrtonosnim bolestima). Obje verzije spadaju u scenarij ŽICAROŠA kako je identificiran u našem korpusu; sada treba uzeti u obzir fraze s tom metaforom i argumentacijske kontekste kako bismo postigli dovoljno detaljnu analizu. U našem korpusu fraze s biološkom terminologijom (pijavice itd., vidi gore) i eksplicitne analogije između

¹⁰ *Shorter Oxford English Dictionary*, 2002, vol. 2, 2096, *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*, 880.

bioloških i društvenih *parazita* pojavljuju se gotovo isključivo na blogovima.¹¹ Ove upotrebe možemo okarakterizirati kao uvjerljivo „dehumanizirajuće“ za razliku od „jednostavnih“ poput *žicaroš/grebator* koje mogu biti kritične ili diskriminatorne prema onome na što se odnose, no usmjerene su na navodnu lijenost *parazita* i otimanje resursa domaćinu više nego na destruktivan učinak.

Došli smo dakle do vrlo raznolikih rezultata u pogledu analize dehumanizirajućega imaginarija: ne samo da dehumanizirajući primjeri ovise o kontekstu uporabe – što možemo smatrati pragmatičnom istinom – već, detaljnije, i o njihovu korištenju (ili izostanku korištenja) posljedičnih verzija izvornoga scenarija. Zadana posljedica scenarija biološkoga *parazita* uništenje je njegova domaćina, dok je (tradicionalno) kod društvenoga *parazita* posljedica šteta domaćinu a ne uništenje. Ova conceptualno-argumentacijska razlika u upotrebi metafore *parazita* poklapa se s njenim povijesnim presedanima i tradicijama diskursa: rasistički i drugi izrazito diskriminatorni nazivi navodnih (društvenih) *parazita* u povijesti, poput onih korištenih od strane nacista i staljinista, isticali su i instrumentalizirali njihovu navodnu znanstveno dokazanu destruktivnost da bi opravdali njihovo istrebljenje/uništavanje kao oblik društvene higijene/terapije. Ovaj „topos“ možemo pratiti sve do kraja 18. stoljeća, najranije vremenske točke u kojoj su koncepti o biološkim *parazitima* poslužili kao izvorni materijal za nove analogijske oznake društva. Oni koji danas koriste te metafore mogu, iz očitih razloga ili opravdavanja, poricati tradiciju čiji su dio, no njihovi zaključci iz scenarija metafora koje koriste govore sami za sebe.

¹¹ Na *online* forumima koristi se analogija „biološkoga“ i „društvenoga“ *parazita* i nje-na je argumentacija apstraktna: „nazadni muslimani [...] predstavljaju ozbiljnu dugoročnu opasnost skladnosti našega društva. [...] Njihova je veza s našim društvom više parazitska nego simbiozna“ (BBC, HYS-2, 1. svibnja 2010). Usporedbe radi, nekoliko komentara na blogu fokusirano je na navodno „komično“ svojstvo da su „svi paraziti suicidalni“ (jer uništavaju sami sebe uništavajući domaćina), što je „zaključak“ koji se može pronaći u Hitlerovoj antisemitskoj verziji metafore *parazita* u *Mein Kampf* (Hitler 1933, 334).

- LITERATURA „Have your Say: Are immigration rules fair?“ 2010c. BBC, 9. lipnja. http://www.bbc.co.uk/blogs/haveyoursay/2010/06/are_immigration_rules_fair.html [pristup: 15. 12. 2013].
- „Have your Say: How should immigration be tackled?“ 2010b. BBC, 30. travnja. http://www.bbc.co.uk/blogs/haveyoursay/2010/04/how_should_immigration_be_tack.html [pristup: 15. 12. 2013].
- „Have your Say: Should politicians be talking about immigration?“ 2010a. BBC, 29. travnja. http://www.bbc.co.uk/blogs/haveyoursay/2010/04/should_politicians_be_talking.html [pristup: 15. 12. 2013]
- BEAUZAMY, Brigitte. 2013. „Continuities of Fascist Discourses, Discontinuities of Extreme-Right Political Authors? Overt and Covert Antisemitism in the Contemporary French Right“. U *Analysing Fascist Discourse. European Fascism in Talk and Text*, ur. Ruth Wodak i John E. Richardson. London: Routledge, 163–180.
- BÖKE, Karin. 1997. „Die ‘Invasion’ aus den ‘Armenhäusern Europas’. Metaphern im Einwanderungsdiskurs“. U *Die Sprache der Migrationsdiskurse. Das Reden über die ‘Ausländer’ in Medien, Politik und Alltag*, ur. Matthias Jung, Martin Wengeler i Karin Böke. Opladen: Westdeutscher Verlag, 164–193.
- BOSMAJIAN, Haig. 1983. *The Language of Oppression*. Lanham: University Press of America.
- CAMERON, Lynne i Graham LOW, ur. 1999. *Researching and Applying Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan. 2006. „Britain as a Container: Immigration Metaphors in the 2005 Election Campaign“. *Discourse & Society*, vol. 17/5: 563–581.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan. 2011. *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- CHILTON, Paul. 2005. „Manipulation, Memes and Metaphors: The Case of Mein Kampf“. U *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century*, ur. Louis de Saussure i Peter Schulz. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 15–43.
- CIENKI, Alan. 2008. „The Application of Conceptual Metaphor Theory to Political Discourse: Methodological Questions and Some Possible Solution“. U *Political Language and Metaphor. Interpreting and Changing the World*, ur. Terrell Carver i Jernej Pikalo. London: Routledge, 241–256.

- CISNEROS, J. David. 2008. „Contaminated Communities: The Metaphor of ‘Immigrant as Pollutant’ in Media Representations of Immigration”. *Rhetoric & Public Affairs*, vol. 11/4: 569–601.
- DAMON, Cynthia. 1998. *The Mask of the Parasite. A Pathology of Roman Patronage*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- DEIGNAN, Alice. 1999. „Corpus-based Research into Metaphor”. U *Researching and Applying Metaphor*, ur: Lynne Cameron i Graham Low. Cambridge: Cambridge University Press. 177–199.
- DEIGNAN, Alice. 2005. *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- GIBBS, Raymond W. 1994. *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GIBBS, Raymond W. 2007. „Experimental Tests of Figurative Meaning Construction”. U *Aspects of Meaning Construction*, ur: Günther Radden, Klaus-Michael Köpcke, Thomas Berg, i Peter Siemund. Amsterdam: John Benjamins. 19–32.
- GIBBS, Raymond W. 2011a. „Are ‘Deliberate’ Metaphors Really Deliberate? A Question of Human Consciousness and Action”. *Metaphor and the Social World*, vol. 1/1: 26–52.
- GIBBS, Raymond W. 2011b. „Advancing the Debate on Deliberate Metaphor”. *Metaphor and the Social World*, vol. 1/1: 67–69.
- GIBBS, Raymond W. i Markus TENDAHL. 2006. „Cognitive Effort and Effects in Metaphor Comprehension: Relevance Theory and Psycholinguistics”. *Mind & Language*, vol. 21/3: 379–403.
- GIORA, Rachel. 2003. *On our Mind: Salience, Context, and Figurative Language*. Oxford: Oxford University Press.
- GLUCKSBERG, Sam. 2001. *Understanding Figurative Language. From Metaphors to Idioms*. Oxford: Oxford University Press.
- GULLESTAD, Anders. 2012. „Parasite”. U *Political Concepts: A Critical Lexicon*, ur: The New School for Social Research. <http://www.politicalconcepts.org/issue1/2012-parasite/> [pristup: 30. 12. 2013].

HART, Christopher. 2010. *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science: New Perspectives on Immigration Discourse*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

HART, Christopher. 2011. „Force-interactive Patterns in Immigration Discourse: A Cognitive Linguistic Approach to CDA”. *Discourse & Society*, vol. 22/3: 269–286.

HAWKINS, Bruce. 2001. „Ideology, Metaphor and Iconographic Reference”. U *Language and Ideology. Volume II: Descriptive Cognitive Approaches*, ur. René Dirven, Roslyn Frank i Cornelia Ilie. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 27–50.

HITLER, Adolf. 1933. *Mein Kampf* (23. izdanje). München: Franz Eher Nachfolger.

HÖNIGSPERGER, Astrid. 1991. „Das Boot ist voll’ — Zur Metapher in der Politik”. *Folia Linguistica*, vol. 25: 229–241.

JUNG, Matthias, Thomas NIEHR, i Karin BÖKE. 2000. *Ausländer und Migranten im Spiegel der Presse. Ein diskurshistorisches Wörterbuch zur Einwanderung seit 1945*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

KHOSRAVINIK, Majid. 2010. „The Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants in British Newspapers: A Critical Discourse Analysis”. *Journal of Language and Politics*, vol. 9/1: 1–28.

KHOSRAVINIK, Majid, Michał KRZYŻANOWSKI, i Ruth WODAK. 2012. „Dynamics of Representations in Discourse: Immigrants in the British Press”. U *Migrations: Interdisciplinary Perspectives*, ur. Michi Messer, Renée Schroeder i Ruth Wodak. Beč: Springer, 283–295.

LAKOFF, George. 1993. „The Contemporary Theory of Metaphor”. U *Metaphor and Thought*, ur. Andrew Ortony. Cambridge: Cambridge University Press, 202–251.

LAKOFF, George. 2008. „The Neural Theory of Metaphor”. U *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*, ur. Raymond W. Gibbs. Cambridge: Cambridge University Press, 17–38.

LAKOFF, George, i MARK JOHNSON. 1980. *Metaphors we Live by*. Chicago: University of Chicago Press.

MÜLLER, Cornelia. 2011. „Are ‘Deliberate Metaphors’ Really Deliberate? A Question of Human Consciousness and Action”. *Metaphor and the Social World*, vol. 1/1: 61–66.

MUSOLFF, Andreas. 2004. *Metaphor and Political Discourse. Analogical Reasoning in Debates about Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- MUSOLFF, Andreas. 2006. „Metaphor Scenarios in Public Discourse”. *Metaphor and Symbol*, vol. 21/1: 23–38.
- MUSOLFF, Andreas. 2010. *Metaphor, Nation and the Holocaust. The Concept of the Body Politic*. London/New York: Routledge.
- MUSOLFF, Andreas. 2011. „Migration, Media and ‘Deliberate’ Metaphors”. *Metaphorik*, vol. 21: 7–19.
- MUSOLFF, Andreas. 2012. „Immigrants and Parasites: The History of a Bio-Social Metaphor”. U *Migrations: Interdisciplinary Perspectives*, ur. Michi Messer, Renée Schroeder i Ruth Wodak, Beč: Springer. 249–258.
- MUSOLFF, Andreas. 2014. „Metaphorical Parasites and ‘Parasitic’ Metaphors: Semantic Exchanges between Political and Scientific Vocabularies”. *Journal of Language and Politics*, vol. 13/2: 218–233.
- RICHARDSON, John E. i Monica COLOMBO. 2013. „Continuity and Change in Anti-immigrant Discourse in Italy: An Analysis of the Visual Propaganda of the Lega Nord”. *Journal of Language and Politics, Special Issue: ‘Discourse and Politics about Migration in Italy’*, vol. 12/2: 180–202.
- ROOM, Adrian, ur. 1990. *Brewer’s Dictionary of Phrase and Fable*. London: Cassell.
- SEMINO, Elena. 2008. *Metaphor in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SERRES, Michel. 2007. *The Parasite (Posthumanities)*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- TRUMBLE, William R. i Angus STEVENSON, ur. 2002. *Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles*. Oxford: Oxford University Press.
- STEEN, Gerard J. 2007. *Finding Metaphor in Grammar and Usage*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- STEEN, Gerard J. 2011. „What does ‘Really Deliberate’ Really Mean? More Thoughts on Metaphor and Consciousness and Action”. *Metaphor and the Social World*, vol. 1/1: 53–56.
- WODAK, Ruth. 2001. „The Discourse-Historical Approach”. U *Methods of Critical Discourse Analysis*, ur. Ruth Wodak i Michael Meyer. London: Sage, 63–95.

WODAK, Ruth. 2013. „‘Calculated Ambivalence’ and Holocaust Denial in Austria”. U *Analysing Fascist Discourse. European Fascism in Talk and Text*, ur. Ruth Wodak i John E. Richardson. London: Routledge, 73–96.

ZIMMER, Carl. 2001. *Parasite Rex. Inside the Bizarre World of Nature’s Most Dangerous Creatures*. New York: Free Press.

ZINKEN, Jörg. 2007. „Discourse Metaphors: The Link between Figurative Language and Habitual Analogies”. *Cognitive Linguistics*, vol. 18/3: 445–466.

ZINKEN, Jörg, Iina HELLSTEN i Brigitte NERLICH. 2008. „Discourse Metaphors”. U *Body, Language and Mind*. Vol. 2: *Sociocultural Situatedness*, ur. Roslyn M. Frank, René Dirven, Tom Ziemke i Enrique Bernárdez. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 363–385.

ZINKEN, Jörg i Andreas MUSOLFF. 2009. „A Discourse-Centred Perspective on Metaphorical Meaning and Understanding”. U *Metaphor and Discourse*, ur. Andreas Musolff i Jörg Zinken. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–10.